

vrienden van heverleebos en meerdaalwoud vzw regionale milieu - en natuurvereniging

Tel: 016 23 05 58

E-mail: infocentrum@vhm.be

Website: www.vhm.be

Vlaamse Landmaatschappij

Leuven, 12 Augustus 2022

Betreft: Publieke consultatie Inrichtingsplan OVID

Beste,

Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud (VHM) VZW zijn belanghebbende en expert. De natuurvereniging VHM beheert 300 ha natuur in het Dijleland en is daardoor rechtstreeks belanghebbende bij de acties voorgesteld door VLM in het inrichtingsplan OVID. VHM levert, in functie van een behoud aan biodiversiteit, sinds meer dan een halve eeuw een constructieve bijdrage aan de landschapsinrichting van het Dijleland, rechtstreeks als beheerder van natuurgebieden, onrechtstreeks door het indienen van bezwaarschriften, het bijdragen aan natuureducatie en het amenderen van voorstellen tot ingrepen op het landschap.

Sinds een 12-tal maanden werken verschillende actoren, waaronder VHM, ANB en de provincie Vlaams-Brabant aan een strategisch plan voor het creëren van een natuurpark 'Brabantse Wouden'. Onder meer een coherente aanpak van recreatie, een regio- dekkende analyse van natuurontwikkeling en een visie op klimaatbestendig landschap komen aan bod. De aldus opgebouwde expertise laat ons toe te adviseren op het inrichtingsplan OVID.

De hierna volgende suggesties en /of bezwaren zijn samen te vatten onder volgende kernpunten :

- De Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud streven naar een open, bij voorkeur voorafgaand, overleg met VLM
- Water dient maximaal ter plaatse worden vastgehouden door het te infiltreren in plaats van het af te voeren
- De valleien van de Nellebeek en de IJse maximaal vrijwaren van bijkomend overstromingsdebiet om schade aan de aanwezige bijzondere natuurwaarden te vermijden
- In zetten op landschapsherstellende maatregelen in de vorm van herstel en behoud van gekende kleine landschapselementen als graften en houtkanten, eerder dan bijkomend gaan te experimenteren met nieuwe concepten als swales, die weinig aan de landschappelijke en ecologische kwaliteit bijdrage

vrienden van heverleebos en meerdaalwoud vzw

regionale milieu - en natuurvereniging

- Af te stemmen met het concept natuurpark Brabantse Wouden waarvan de visie in opmaak is en zeker enkel voor no-regret maatregelen te gaan die deze visie niet ondermijnen of hypothekeren

Context

Landschap klimaatrobuust inrichten is urgent

Met hoge zekerheid zal Vlaanderen een hogere neerslag in de zachtere winters en minder neerslag tijdens hetere zomers kennen. Met een hoge waarschijnlijkheid zal het aantal hevige stortbuien toenemen. Dit kan leiden tot verlies aan landbouwopbrengsten, verlies aan biodiversiteit, toename van het aantal bosbranden en overstromingen, dalen van de watertafel, tekorten in de drinkwatervoorzieningen en verlies aan comfort. Het inzicht groeit dat een aanpak *op landschapsniveau* nodig is om de schade te beperken.

We moeten het landschap inrichten als een waterbatterij, gevoed door regenwater in natte perioden en in staat om te gaan met hevige stortbuien. De ondergrond van onze streek (goed doorlatende zanden van de Formatie van Brussel) lenen zich daartoe. Prioritaire acties zijn degene die bijdragen aan maximale lokale retentie van water, zowel hemelwater, bronnen- of kwelwater of waterlopen en resulteren in een hogere grondwatertafel en een meer gebufferd debiet van de waterlopen. Het op niveau houden van de grondwaterniveaus is prioritair op de verhoging van het basisdebiet van de waterlopen. Regenwater of bronwater versneld afvoeren is geen optie, end-of-pipe oplossingen als wacht- en overstromingsbekkens zijn slechts goed beleid wanneer alle andere middelen om het water aan de bron op te houden werden gebruikt of, per uitzondering, wanneer het leidt tot lokaal hergebruik (sanitair, landbouw, veeteelt) van oppervlaktewater, bronwater of hemelwater. Indirect, zelfs op momenten van overschot vermindert dit de druk op het grondwaterniveau.

We toetsten daarom de voorstellen in het inrichtingsplan OVID op het criterium van volgende sequentie: infiltratie – vertragen – bergen - afvoeren. Met voor dit gebied absolute aandacht voor infiltratie. Het is immers letterlijk het intrek- of infiltratiegebied van de bronnen en kwelzones in de vele valleien en bronnen in de regio.

Als natuurvereniging moeten we daarbij ook wijzen op de bijkomende schade aan natuur bij frequent gebruik als overstromingsgebied. Hierbij denken we o.a. aan eutrofiering door afstromend water, sterven van organismes door langere periodes van zuurstofgebrek, verspreiden van historische vervuiling. **Maximale infiltratie van het hemelwater in het landschap is ook voor de ontwikkeling van natuur in de valleien een noodzaak.**

VLM is een belangrijke actor in het inrichten van het landschap.

Door zijn opdracht en zijn kennis is VLM hierin een van de belangrijkste actoren. De budgetten die VLM ter beschikking heeft zijn substantieel en belangrijk. VHM respecteert en erkent die rol, en vindt het daarom prioriteit met VLM in discussie te kunnen treden. Het initiatief tot creatie van Nationale Parken in Vlaanderen gaat uit van de Vlaamse deelregering, opdrachtgever van VLM en, in geval het Nationale Park kan worden gerealiseerd, zal VLM een belangrijke actor zijn bij de implementatie ervan.

VLM is de sleutelfiguur in het vergroenen van de landbouw.

Er is ondertussen heel wat ervaring met beheersovereenkomsten van beperkte (5 jaar) duur. De eerste conclusie is dat het effect op biodiversiteit klein en onbestendig is. Holle wegen

vrienden van heverleebos en meerdaalwoud vzw

regionale milieu - en natuurvereniging

blijven bovenmatig eutroof, polylectische bijenpopulaties vinden alleen nog door insecticiden beladen voedingsbronnen, oligolectische insecten ontbreekt het aan hun natuurlijke voedselbronnen. De percelen zijn slechts spaarzaam functioneel bij het verbinden van resterende natuurgebieden. We willen graag met jullie in discussie gaan over alternatieven die wél blijvend de insectenpopulatie ondersteunen, de nutriënt-belasting in de holle wegen verminderen, infiltratie bevorderen en erosie tegengaan, met respect voor het landschap en voor de landbouwer.

We beseffen dat communicatie naar de landbouwer in deze moeilijker is dan met de huidige voor hen erg interessante subsidiërings-opties, maar juist VLM heeft hierin de expertise.

Concrete Bezwaren

We hebben bezwaar tegen het proces van besluitvorming (4.1).

Gegeven de grondige kennis en expertise beschikbaar binnen VLM, gegeven de verwachte verschuivingen in neerslag parameters, temperaturen en evapo-transpiratie verwachten we dat VLM een strategie voor klimaat robuuste landschapsinrichting heeft en de beschikbare budgetten inzet op de meest toekomstgerichte manier. Maar de keuze van de acties lijkt gesteund op een ad hoc bevraging bij een aantal belanghebbenden.

VHM vraagt dat zulk een strategie wordt kenbaar gemaakt en uit het inrichtingsplan OVID enkel die acties weerhouden worden die prioritair zijn binnen het dwingende kader van klimaatadaptatie en ondersteuning van het behoud van biodiversiteit.

We hebben bezwaar tegen het gebrek aan coherent overleg voorafgaand aan de besluitvorming

VHM vraagt dat de keuzes van de acties worden afgestemd met de acties overwogen binnen het denkkader Nationaal Park Brabantse Wouden, project waarvan de krijtlijnen duidelijk worden binnen de 12 maanden vanaf nu. Hierdoor zal de wederzijdse besluitvorming verbeteren en kan belangrijke geldverspilling vermeden worden.

De voorstellen dateren uit de periode voor de Blue Deal, dit kan geen reden zijn om de uitgangspunten ervan te implementeren in het inrichtingsplan OVID.

We hebben bezwaar tegen de gebrekkige budgettering voor nazorg.

VHM vraagt dat voor elke actie ook de verantwoordelijkheden voor de nazorg worden uitgeschreven en de kosten gebudgetteerd.

We hebben bezwaar tegen maatregelen die afvoer-versnellend zijn of die tijdelijke opslag voorstellen zonder dat alle inspanningen werden gedaan om de piekdebieten aan de bron op te vangen.

- Verplaatsen overstorten Margijsbos en Kamstraat: we vragen na te gaan of maatregelen kunnen genomen worden om deze overstorten te kunnen opheffen. Een overstort is een typische end-of-pipe oplossing en getuige van een verkeerde/onvoldoende afkoppeling van regenwater van de vuilwater afvoer. Dit is enkel verdedigbaar wanneer alle inspanning om het afstromende water maximaal af te koppelen en hogerop te infiltreren uitgeput zijn.
- 4.2.6 Het objectief moet hier zijn om maximaal regenwater te laten infiltreren. Regenwater per pijpleiding afvoeren is geen optie wanneer niet eerst lokaal, op perceelniveau de maximale infiltratiecapaciteit is aangetoond.

vrienden van heverleebos en meerdaalwoud vzw

regionale milieu - en natuurvereniging

- 4.2.7 (fig. 52)
Gebruik van de heringerichte rivierbedding als overstromingsgebied kan slechts een allerlaatste oplossing zijn. Het is contradictorisch om een gebied voor natuurwaarde in te richten, en het vervolgens te gebruiken in een natuur verstorend proces. We stellen dat het inrichtingsplan moet vervolledigd worden met alle nodige maatregelen om overstroming te voorkomen, in casu opvangen van hemelwater aan de bron.

We hebben bezwaar tegen de aanpassingswerken aan de Nellebeek (4.2.1).

Over tijd en in combinatie met de activiteit van de aanwezige bever zal de Nellebeek zich verleggen in het huidige talud. We stellen voor ingrepen te beperken tot het weghalen van bouwsels en afgestorven bomen en het inplannen van een goed maaibeheer op de bovenliggende weide. Bosontwikkeling, bij voorkeur spontaan, kan als alternatief overwogen worden mocht dit gewenst zijn in het kader van een regionaal plan voor het verbinden van de grote boscomplexen (zie Nationaal Park en de visievorming errond). Een later plan moet in elk geval ook pas na onderzoek of er onder het maaiveld al dan niet een brongebied ligt.

Door het niet uitvoeren van grote graafwerken is er geen bijkomende schade aan de buurtweg of aan het waterleven. Het onderhoud van deze buurtweg an sich lijkt ons niet de taak van VLM.

Een goed gesprek met de eigenaar van het stroomafwaarts liggend perceel kan een significante verbetering van de structurele kwaliteit in die zone voor gevolg hebben. Op dit moment zijn de oevers van de beek afgeschermd met worteldoek.

We hebben bezwaar tegen werken die de bestaande natuur schade toebrengen

- Het gebruik van de IJse-vallei ZW Kamstraat (4.2.5) als overstromingsgebied. De systeemwerking van de IJse tussen Huldenberg en Neerijse is in feite een bronzone, waarin de IJse meandert. Zulk grondwater gestuurd systeem is van nature nutriënt arm, in tegenstelling tot een oppervlaktewater gestuurd systeem. De effecten van overstroming op de waardevolle vegetaties zijn mogelijk sterk negatief. Inrichtingswerken die tot doel hebben het gebruik van de zone als overstromingsgebied in te richten, in casu door het afgraven van de oeververhoging en het aanleggen van een dam, gaan in tegen de werken die als doel hebben de natuurwaarde te verhogen. De beperkte winst , 2000 m³ berging, kan mogelijk ook bekomen worden door hogerop het afstromend water te laten infiltreren, naar analogie met en met inbegrip van de acties sub 4.2.10.
- De keuze van de percelen voor slibvang in 4.2.10
De voorziene locaties zijn o.i. waardevolle graslanden, want potentieel bron gevoed. Zowel in de directe omgeving, afgevoerd naar de riolering als in vele kelders in de omliggende woningen zitten in dit gebied bronnen. Deze bronnen kunnen in een natuurontwikkelingsplan worden betrokken om de potenties waar te maken. Het aanleggen van slibvangen in deze zone is dan ook vanuit ecologische standpunt niet te verantwoorden. Maar ook hydrologisch, zal een slibvang niet werken want de in het gebied aanwezige bronnen zullen de slibvang steeds vullen ofwel leidt een permante afvoer van extra bronwater tot regionale / lokale verdroging. Dit lijkt ons allemaal contra-productief ten aanzien van het actuele beleid.

vrienden van heverleebos en meerdaalwoud vzw

regionale milieu - en natuurvereniging

We hebben bezwaar tegen inrichtingen die de rust in de natuurgebieden, specifiek alluviale bossen of brongebieden, verder verstoren dan het strikte minimum, zeker wanneer deze voorstellen niet gekaderd zijn in een regionaal plan

4.2.2, en 4.2.3, partim centrum Huldenberg,

We juichen de voorgesteld inrichting van het centrum Huldenberg toe, maar verzetten ons in tegen het concept en de uitwerking van het idee 'centrum Huldenberg als poort tot de IJse-vallei' zolang dit niet in een regionaal plan werd besproken (lees Nationaal Park). We willen erop wijzen dat alluviale bossen op Europees niveau een bedreigde ecotoop zijn.

4.2.5 Margijsbos

Margijsbos is een van de weinige rustige bossen in de IJsevallei. Ze heeft geen behoefte aan paden, vlonders, brugjes, of welke ontsluiting ook. De voorstellen worden verder niet gesteund door een regionale visie op recreatie en natuur. We vragen dus elke vorm van verdere verstoring en fragmentatie te laten vallen, inclusief het knuppelpad en het brugje.

We staan in dezelfde context zeker positief tegenover de investering het pad te verleggen, maar vragen dat ook de erfdienstbaarheid wordt verplaatst zodat het bestaande pad volledig kan verdwijnen.

Het nieuwe, bredere pad zou ook een fietspad worden, er ontbreekt duidelijkheid of er al dan verlichting komt, en zo ja, hoe deze maximaal lichtverstoring zal vermijden.

4.2.7 Oude trambedding

Wij vragen met nadruk de afsluiting naar de linkeroever van de IJse aan de trambrug te verstevigen. Het stuk bos op de linkeroever heeft een heel bijzondere en streekeigen flora, waarbij elke betreding bijkomende schade betekent.

We vragen met aandrang het wegnemen van oeverbeschoeiing te spreiden in tijd

Oeverbeschoeiing wegnemen vernietigt grotendeels de aanwezige structurele diversiteit en heeft de potentie lokaal zeer negatieve gevolgen te hebben. Bvb. de aanwezig Rivierdonderpad zal niet gebaat zijn met over de ganse lengte van de IJse in één seizoen alle oeverwerken te doen, waardoor voor de vis ongunstig slib in de waterkolom terecht komt. Daarom moet het voorzichtig en met maximale spreiding over seizoenen en jaren gebeuren.

We verzetten ons tegen het implementeren van het concept "swales" in de regio (4.2.10 actie 4)

Het landschap op de plateaus wordt gekenmerkt door een afwisseling van kleine landschapselementen, zoals graften en holle wegen en grotere open oppervlakten. Actueel hebben we geen zicht op een grootschalig verdwijnen van deze elementen. Wel kan er een beheer gevoerd worden deze te versterken en lokaal te herstellen. Deze structuur ondersteunt de biodiversiteit, leesbaar onder meer in het vogelbestand waar we zowel open landschap akkervogels als kleinschalige landschap akkervogels terugvinden. Het concept swales leidt tot uniformiseren.

De percelering en het netwerk van kleine landschapselementen reflecteren meer dan 2000 jaar geschiedenis van de regio, en vormen daarnaast de basis voor de schoonheid van de regio. Grootschalige ingrepen, in casu swales vernietigen de landschappelijke, historische en biologische waarde van het gebied. We menen dat verdere uitwerking van de actiepunten 1,2,3 uit 4.2.10, aangevuld met verstandig gekozen omvorming van juist gekozen smallere stroken landbouwgrond naar echte natuur, in lijn met de

vrienden van heverleebos en meerdaalwoud vzw regionale milieu - en natuurvereniging

bestaande graften en met respect voor het landschappelijk patrimonium, als aanvulling op landbouw-technische maatregelen de voorkeur moet krijgen. Daarbij ontbreekt bij actie 4.2.10.1 een inspanning om het koolstofgehalte van de bodem significant te doen stijgen. Hierdoor wordt ook niet gewerkt aan een betere bodemstructuur, lees grotere potentie voor infiltratie en verhoging van de erosieweerstand. Kortom de maatregelen om rond waterbeheer iets aan de bron te doen wordt te niet gedaan door een aanpak die op landschapsschaal eerder symptoom-oplossend is.

Met vriendelijke groeten

Jan Horemans

Voorzitter